

قنّه‌های آخر الزمان و راه‌های نجات آن

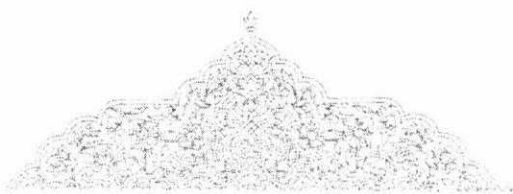

دکتر ایوب رنجبری

(استاد یار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی)

واحد تهران شرق

سیده صبورا محمدی

سرشناسه	: رنجبری، ایوب / ۱۳۵۱
عنوان و نام پدیدآور	: فتنه های آخرالزمان و راه های نجات آن / ایوب رنجبری، سیده صبورا محمدی
مشخصات نشر	: قم، مشعل هدایت، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۳ ص
شابک	: ۱۴۰۰۰ ریال / ۴-۰۴-۶۹۵۴-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص ۱۳۳؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: آخرالزمان
موضوع	: فتنه و فتنه انگیزی - جنبه های مذهبی - اسلام
موضوع	: فتن و ملاحم
شناسه افزوده:	: محمدی، سیده صبورا
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۸ ف ۲ / ۹ ر / ۲۲۴/۵ Bp
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۲۱۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۸۵۳۲۳۷

شناسنامه کتاب

نام کتاب: فتنه های آخرالزمان و راه های نجات آن

مؤلف	: دکتر ایوب رنجبری (استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شرق) - سیده صبورا محمدی
ناشر	: مشعل هدایت
صفحه آرا	: فاطمه رابط (خدمات کامپیوتری ماندگار)
نوبت چاپ	: اول ۱۳۹۸
چاپ	: مبین
شمارگان	: ۱۰۰
قیمت	: ۱۴۰۰۰ تومان
شابک	: ۴-۰۴-۶۹۵۴-۶۲۲-۹۷۸

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است.

مرکز پخش: ۰۹۱۲۵۵۱۴۹۷۴

سورة الفجر

تمحیدیه

ستایش، تشکر و سپاس‌گزاری فقط مخصوص آن پادشاهی است که جهان آخرت و بازگشت را به واسطه فرشتگان مقرب عالم افلاک پدید آورد و جهان مادی تباه‌شدنی را به واسطه جهان دیگر، به وجود آورد.

خداوندی که جهان را با امر و نهی پیامبران و اولیای دین آراست و سلام بر سرور دنیا و آخرت، که کامل‌ترین پیامبران و اولیای دین آراست و سلام بر سرور دنیا و آخرت، که کامل‌ترین پیامبران بود و آفرین بر اهل بیت و یاران پیامبر که فاضل‌ترین اولیای دین بودند.

سپاس از آفریدگاری که درهای علم را بر ما گشود و عمری و فرصتی عطا فرمود تا بدان، بنده ضعیف خویش را در طریق علم و معرفت بیازماید.

تقدیم به:

به خاتم الانبیاء، منادی وحدت
به وصی بلا فصل او، شهیده راه عدالت
به پاره تن او، شهید راه ولایت
به اجساد به خون خفته دشت نینوا، شهدای راه فضیلت
به قطب عالم امکان، برپاکننده قسط و عدالت
به بت شکن زمان، بنیان گذار انقلاب اسلامی ایران امام خمینی رحمته الله علیه
و نائب برحقش حضرت آیت الله العظمی خامنه ای (دامت برکاته)
به جرعه نو شان شهد شهادت
به پدر و مادر عزیزمان که دعای خیرشان بدرقه راهمان است

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۰	مقدمه.....
۱۳	الف- کلیات و مفاهیم.....
۱۳	بیان مساله.....
۱۴	معنای لغوی فتنه.....
۱۵	معنای اصطلاحی فتنه.....
۱۶	معنای لغوی آخرالزمان.....
۱۶	معنای اصطلاحی آخرالزمان.....
۱۸	نشانه‌های آخرالزمان.....
۱۹	۱- بحران معنویت.....
۲۰	۲- وقوع اختلاف‌ها و درگیری‌های بسیار.....
۲۱	۳- ظهور دجال.....
۲۱	۴- وقوع مصیبت‌های بزرگ.....
۲۱	۵- خروج سفیانی.....
۲۲	فتنه از منظر قرآن.....
۲۷	فصل اول: زمینه‌های پیدایش فتنه.....
۲۹	۱-۱- علل پیدایش فتنه.....
۲۹	۱-۱-۱- هوای نفس.....

- ۳۲..... ۱-۱-۲- دنیاپرستی.....
- ۳۴..... ۱-۱-۳- ریاست‌طلبی و قدرت‌طلبی.....
- ۳۸..... ۱-۱-۴- جهل و نادانی.....
- ۴۰..... ۱-۱-۵- تعصب.....
- ۴۴..... ۱-۱-۶- نفوذ اندیشه بیگانه.....
- ۴۸..... ۱-۲-۲- شیوه‌های فتنه‌گری.....
- ۴۹..... ۱-۲-۱- ایجاد شبهه در معارف دین.....
- ۵۲..... ۱-۲-۲- شبیه‌سازی در مسائل دینی.....
- ۵۴..... ۱-۲-۳- اباحه‌گری.....
- ۵۵..... ۱-۳-۲-۱- انواع اباحه‌گری.....
- ۵۵..... ۱-۳-۲-۱- رواج موسیقی و غنا.....
- ۵۶..... ۱-۳-۲-۱-۲- مدگرایی در آخرالزمان.....
- ۵۸..... ۱-۳-۲-۱-۳- رواج دروغ.....
- ۵۸..... ۱-۲-۴- القاء باورهای نادرست.....

فصل دوم: مصادیق فتنه‌های آخرالزمان..... ۶۳

- ۶۵..... ۱-۲- بررسی چند نمونه از مصادیق فتنه‌های آخرالزمان.....
- ۶۶..... ۱-۱-۱- شیوع فرهنگ ابتذال.....
- ۷۰..... ۱-۱-۱-۲- شیوه‌های ابتذال در آخرالزمان.....
- ۷۰..... ۱-۱-۱-۱-۲- رواج فساد و فحشا مخصوصاً در بین جوانان.....
- ۷۱..... ۱-۱-۱-۲- شیوه‌های ابتذال ترویج شراب‌خواری، قمار، ...
- ۷۱..... ۱-۱-۱-۳- استفاده ابزاری از زنان و تجلی آن در فیلم‌های مبتذل و مجلات نامناسب.....
- ۷۲..... ۱-۲-۱- سستی در فرهنگ خانواده.....
- ۷۳..... ۱-۳-۱- رواج فرهنگ ربا و رشوه‌خواری.....
- ۷۵..... ۱-۴-۱- رواج آداب و رسوم غلط و تغییر رفتارهای اسلامی.....
- ۷۸..... ۱-۵-۱- خرافات و بدعت‌ها در آخرالزمان.....
- ۸۰..... ۲-۲- فتنه‌های مهم آخرالزمان.....

۸۰.....	۲-۲-۱- فتنه دجال.....
۸۱.....	۲-۲-۲- زلزله‌های روحی.....
۸۲.....	۲-۲-۳- مهبجوریت قرآن.....
۸۳.....	۲-۲-۴- وارونه‌های تربیتی.....
۸۵.....	فصل سوم: راه‌های برون‌رفت و مقابله با فتنه‌ها.....
۸۷.....	۳-۱- تقویت باورهای دینی.....
۸۸.....	۳-۱-۱- سبب‌ارزش ساختن ارزش‌های اخلاقی و ترغیب به رها شدن از قیود.....
۸۹.....	۳-۱-۲- تخریب و نفی هویت ملی.....
۸۹.....	۳-۱-۳- تخریب الگوها و اسوه‌های خودی.....
۹۱.....	۳-۲- گسترش فرهنگ خانواده.....
۹۶.....	۳-۲-۱- گسترش فرهنگ خانواده زمینه‌ساز سعادت اخروی.....
۹۸.....	۳-۳- آشنایی با سنت معصومان و عالمان دینی.....
۱۰۱.....	۳-۴- بصیرت‌افزایی در افراد جامعه.....
۱۰۷.....	۳-۴-۱- اصلی‌ترین آفت دیده بصیرت.....
۱۰۸.....	۳-۵- نقش رسانه‌ها در ایجاد و تقویت باورها.....
۱۱۲.....	۳-۶- تبعیت از رهبری.....
۱۱۹.....	۳-۷- تبعیت از علماء و مرجعیت دینی.....
۱۲۴.....	نتیجه‌گیری.....
۱۲۸.....	منابع و مأخذ.....

مقدمه

طی بررسی آیات و روایات در مورد آخر الزمان، به هشدارها و پیشگویی‌هایی بر می‌خوریم که از فتنه‌ها و دگرگونی‌های دوره آخرالزمان خبر می‌دهد. دوره آخرالزمان مقطعی از زمان است که ادیان الهی در کتب آسمانی به ظهور مردی بشارت داده‌اند که ظلم و جور را از زمین بر می‌چیند و آن را پر از عدل و داد می‌سازد.

شناخت آخرالزمان و فتنه‌های آخرالزمانی وظیفه هر مسلمان مومنی است تا از مسیر الهی و دینداری خارج نشود، البته با تحقیق و آشنایی با اوصاف آخرالزمان در می‌یابیم که تقریباً آخرالزمان بر ما سایه افکنده ما از مردمان آخرالزمان هستیم و اوصاف مردم آخرالزمان که در روایات آمده است، دقیقاً منطبق بر ماست. و یکی از مسائلی که همواره ما را در زمان فعلی رنج می‌دهد، وجود فتنه‌ها، انحرافات، خرافات و بدعتها و ترویج آن‌ها در میان جامعه مسلمین است. امروزه مخصوصاً به جهت غیبت امام معصوم علیه السلام بسیاری از فتنه‌ها و وارونه‌های فکری و عملی در بین مردم رواج یافته و حتی به عنوان فرهنگ شناخته شده است، در حالی که فتنه در حقیقت آفتی خطرناک و بزرگ برای دین مقدس ما به شمار می‌آید.

خوشبختانه به لطف خدای حکیم، متون دینی ما بسیار محکم و متقن بوده و به هیچ عنوان با مسائل غیر علمی و ساختگی سازگاری ندارد. قرآن کریم که منبع علم و حکمت و معرفت است و کوچکترین تناقض و اختلافی در آن نیست و به هیچ عنوان قابل خدشه نمی‌باشد از یک طرف و روایات ما که میراث فقها و

عالمان دینی از ائمه اطهار علیهم‌السلام و ثمره تلاش‌های بی‌وقفه آن بزرگواران است نیز از طرف دیگر، راهگشای تمامی مشکلات است.

ولی به هر حال دشمنان دین، همواره کوشیده‌اند که با ایجاد راه‌های انحرافی در کنار صراط مستقیم، انسانها را از مسیر حق منحرف نمایند و البته در زمان غیبت امام عصر (ارواحنا فداه) از غیبت آن حضرت، سوء استفاده نموده و بدعت‌های بیشتری را در دین نهاده‌اند.

البته اگر چه اصل دین زیرسایه امام عصر (ارواحنا فداه) محفوظ و مصون است، اما این بدعتها می‌تواند عامل بسیار مهمی در تضعیف و سست نمودن چهره دین مقدس‌مان گردد و به مرور باعث وهن و سستی اعتقادات و باورهای مردم شود. در همین راستا پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم از شرایط آخرالزمان می‌فرمایند: «**يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ كَيْبَالِيَّ الْجُلُ مَا تَلَفَ مِنْ دِينِهِ إِذَا سَلَمَتْ لَهُ دُنْيَاهُ**»^۱ زمانی بر مردم پیش می‌آید که هیچ کس غصه‌ی از بین رفتن دین را نمی‌خورد، تا زمانی که دنیایش در سلامت است.

به همین جهت ما اگر بخواهیم یار امام زمانمان باشیم باید با فتنه‌ها و وارونه‌های آخرالزمان مبارزه کنیم، باید این راه‌های انحرافی و مسیرهای گمراه کننده که دشمنان دین در کنار صراط مستقیم ایجاد کرده‌اند، در ابتدا بشناسیم و سپس آن‌ها را از بین ببریم و یا اگر نمی‌توانیم دست کم به مردم بگوییم که این راه اشتباه است، اگر می‌خواهیم یار امام زمانمان باشیم این راه، یاری آن حضرت است.

بنابراین وظیفه منتظران واقعی امام زمان (عجل الله فرجه) این است که در مقابل فتنه‌های آخرالزمان سکوت نکنند و با دلائل عقلی و استدلالات علمی و دینی مردم را نسبت به حقایق آگاه نمایند و مسیر درست را برگزینند. همان طور که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در این رابطه فرموده‌اند: «إِذَا أَخَذَ النَّاسُ يَمِينًا وَ شِمَالًا فَالْزَمْ طَرِيقَتَنَا فَإِنْ مِنْ لَزَمْنَا لَزَمْنَاهُ وَ مِنْ فَارِقَنَا فَارِقْنَاهُ»^۱ زمانی که دیدی مردم به چپ و راست گرایش پیدا می‌کنند، (به هر بادی می‌چرخند و به هر سازی می‌گردند) تو اینگونه نباش، بلکه در صراط مستقیم ما باقی بمان، زیرا کسی که به ما پیوندد ما نیز به او می‌پیوندیم و کسی که از ما جدا شود ما هم از او جدا می‌شویم.

و همچنین امیرالمومنین علی علیه السلام خطاب به کمیل می‌فرمودند: «یا کمیل لَا تَأْخُذْ أَلَّا عَنَّا تَكُنْ مِنَّا»^۲ ای کمیل ایده‌ای را از غیر ما خاندان عصمت و طهارت نپذیر تا از ما باشی و همچنین به ما فرموده‌اند: «وَلَا تَقُولُوا لَنَا نَقُولُ»^۳ هر چه را که ما نگفته‌ایم شما هم نگوئید (تا در صراط مستقیم باقی بمانید).

الف - کلیات و مفاهیم

بیان مساله

بنابر فرمایش پیامبر صلی الله علیه و آله فتنه‌ی آخرالزمان در میان تمام مسلمانان رخ می‌دهد و تا زمان ظهور ادامه دارد. فتنه به معنای آزمودن و امتحان کردن است، اما در احادیث آخرالزمان که از آن بسیار یاد شده است، به معنای مختلفی به کار رفته

۱. بشاره المصطفی، ص ۲۲۱

۲. تحف العقول، ص ۱۷۱

۳. بحارالانوار، ج ۲۵، ص ۲۶۹

است، از آن جمله می‌توان، آشوب، حوادث ناگوار روزگار، اختلاف پراکنی، تفرقه اندازی، جنگ، نا امنی، گمراهی، عذاب، بلاهای آسمانی، ممزوج کردن حق و باطل یاد نمود.

پس منظور از فتنه‌های آخرالزمان، حوادث ناگوار و وارونه نمودن احکام و اصول دین و مانند اینها می‌باشد، که مومن باید مواظب باشد در این فتنه‌ها ایمان خودش را از دست ندهد.

بنابر گفته‌ی مقام معظم رهبری: زمان ما جهاد، از جنس جنگ نرم یعنی جهاد کبیر است و این بحث در این زمان اهمیت بسیار زیادی دارد، به خاطر اینکه مومنان باید در آخرالزمان، فتنه را شناخته و بصیرت‌های لازم را کسب و راه نجات را پیدا کنیم؛^۱ چونکه روایت‌های مختلفی در این مورد وارد شده، همانطوری که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرموده‌اند: فتنه‌هایی در آینده خواهد آمد که مانند تاریکی شب ظلمانی خواهد بود^۲ و همچنین امام علی علیه السلام فرموده‌اند:

فتنه‌ها همانند سیل به شما هجوم خواهد آورد و به خاطر همین فتنه‌ها و انحرافات است که حفظ دین، در آخرالزمان را به ننگ داشتن ذغال در کف دست تشبیه نمودند.^۳

معنای لغوی فتنه

فتنه دارای مفهوم وسیعی است که واژه‌شناسان با عبارات مختلف فتنه را معنا کرده‌اند که اهم آن معانی، عبارت است از:

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین علیه السلام، ۱۳۹۵/۰۳/۳ برگرفته از سایت

Khamenei.ir

۲. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۹۰ - کنز العمال، ح ۳۰۸۸۳

۳. نهج البلاغه، خطبه ۹۳

«آزمایش و امتحان، کفر، و شرک و بت‌پرستی، فریب و نیرنگ، عذاب، اضلال و گمراهی و فساد و آشوب و بلوا، اخلال همراه اضطراب.»
 راغب گوید: اصل فتنه قرار دادن طلا زیر آتش است تا خالص از ناخالص جدا شوند. «أَصَلَ الْفِتْنُ أَدْخَالَ الذَّهَبُ النَّارُ لِيُظْهَرَ جَوَانُهُ مِنْ رَدَائِئِهِ»^۱ و در ادامه می-فرماید: هرگاه فتنه از ناحیه خدا باشد در آن حکمتی نهفته است و هر وقت از ناحیه انسان و بدون اذن الهی باشد در آن حکمتی نخواهد بود و به همین سبب خداوند انسان را به سبب فتنه‌هایش توبیخ و مذمت می‌کند.

فخرالدین طریحی گوید «فتنه در کلام عرب به معنی ابتلا و امتحان و اختبار (آزمایش) آمده است و اصل آن به معنای آزمودن نقره و در بوته آزمایش گذراندن آن است تا سره از ناسره جدا گردد و می‌فرماید: فتنه از افعال است که یا از ناحیه خدای متعال انجام می‌گیرد و یا از ناحیه بندگان او مثل ارتداد و گناهان و بلاها و مصائب و کشتار و عذاب.^۲ ابن منظور می‌گوید: مجموعه معنی فتنه ابتلا و امتحان است و ریشه آن از آزمایش طلا و نقره گرفته‌شده است و زمانی که آن دو را با آتش ذوب کنند تا ناخالص و خالص آن جدا شود.^۳

معنای اصطلاحی فتنه

در قرآن کریم فتنه و مشتقات آن در معانی مختلفی همچون امتحان، عذاب، سوختن در آتش، بلیه، سختی، اختلال، شرک، بازداشتن از دین، آشوب و اختلال در امور استعمال شده است.^۴

۱. مفردات، ماده فتن، ص ۲۷

۲. مجمع البحرین، ماده فتن، ج ۶، ص ۲۹۲

۳. لسان العرب، ماده فتن، ج ۲، ص ۱۶۸

۴. فرهنگ قرآن، ج ۲۲، ص ۵۴، ماده فتن

علامه طباطبایی می‌فرماید: فتنه به معنی محنت و گرفتاری است، محنتی که انسان را مغرور می‌کند.^۱ و بیانی دیگر می‌فرماید: فتنه به معنی محنت و گرفتاری است و از انواع گرفتاری‌ها تفرقه و اختلاف کلمه است.^۲

علامه طبرسی می‌فرماید: فتنه اسمی است که بر هر شر و فساد واقع می‌شود.^۳ و دربیانی دیگر فتنه را به معنی بلیه آورده است و معنی عذاب و ذنب (گناه) را به قیل (گفته‌شده است) نسبت داده‌اند.^۴

معنای لغوی آخرالزمان

الآخر، سرانجام، پایان، ضد اول^۵

معنای اصطلاحی آخرالزمان

دوره پایانی دنیا و زمان شکل‌گیری ظهور و حکومت مهدی موعود (عج الله تعالی فرجه) «آخرالزمان» ترکیبی اضافی و به معنای بخش پایانی زندگی دنیا است. واژه آخرالزمان در قرآن به کار نرفته است؛ اما مطالب گوناگونی درباره آن، از آیات قابل استفاده است. قرآن کریم به‌طور کلی، جهانیان را به دو بخش پیشینیان و پسینیان تقسیم کرده است.^۶ درباره آغاز شکل‌گیری و چگونگی انجام جهان، سخن روشنی در آیات و روایات به چشم نمی‌خورد، اما آنگاه که سخن از دوران آخرالزمان به میان می‌آید، همواره به دو پدیده بسیار مهم و بزرگ اشاره می‌شود:

۱. تفسیر المیزان، ج ۶، ص ۶۸

۲. همان، ج ۹، ص ۲۹

۳. جوامع الجامع، ج ۲، ص ۵۹

۴. همان، ص ۱۳

۵. منجد الطلاب، حرف الف، واژه آخر، ص ۴

۶. سوره واقعه/آیات ۱۳ و ۴۰ و ۴۹

۱- ولادت و برانگیخته شدن پیامبر اسلام ﷺ در جایگاه واپسین فرستاده

الهی^۱.

۲- ظهور و قیام موعود نجات بخش حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه)

از این رو شکی نیست اینکه ما در دوران آخرالزمان به سر می بریم. این دوران دارای دویژگی مهم و اساسی است:

نخست: آخرین مرحله زندگی در دنیا است.

با سپری شدن این دوران، زندگی در دوران به پایان رسیده، مرحله ای دیگر در نظام آفرینش آغاز می شود.

دوم: این دوران خود به دو بخش با ویژگی های خاص تقسیم می شود.

یک. دورانی سراسر انحطاط اخلاقی، ستم و بیداد.

دو. دورانی سرشار از معنویت در پرتو حکومت شایستگان.

بنیان های کلی باور به این دوران را همه مذاهب و گروه های بزرگ اسلامی پذیرفته اند، ولی در راستای وابستگی این دگرگونی ها را به ظهور و قیام حضرت مهدی موعود (عج الله تعالی فرجه) و نیز ویژگی های شخص آن مصلح جهانی، دیدگاه های ناهمگونی پدید آمده است. شیعه دوازده امامی، با بهره گیری از آموزه های پیشوایان معصوم علیهم السلام حضرت مهدی علیهم السلام را موعود امت ها و حکومت ایشان را نیکوترین فرجام زندگی انسان ها بر زمین می داند.

در این نگاه با ظهور حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه) افزودن بر بهره مندی مردمان آن دوران، برخی از نیکترین و صالحترین و نیز بدترین و

تبهکارترین انسان‌ها که بیشتر از دنیا رفته‌اند به دنیا بازمی‌گردند، تا شایستگان، از برپایی حکومت عدل و قسط شادمان، و تبهکاران از آن عدل جهانی آزرده‌خاطر گردند.^۱ و دنیا، همچنان برمدار دادگری خواهد گشت، تا زندگی دنیایی پایان یابد. پیشوایان معصوم علیهم‌السلام با الهام از بین‌راهی و سرچشمه‌های آن، پیوند مهدویت و آخرالزمان را به‌روشنی بیان کرده‌اند.

رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود: «دنیا به انجام نمی‌رسد؛ مگر اینکه امت مرا مردی، رهبری کند که از اهل بیت من است و به او مهدی گفته می‌شود».^۲

امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام نیز بر منبر مسجد کوفه فرمودند: «اگر از دنیا بیش از یک روز باقی نماند، خداوند آن روز را چنان طولانی خواهد کرد، تا اینکه مردی از خاندانم برانگیخته شود».^۳

نشانه‌های آخرالزمان^۴

در آیات قرآن و سخنان معصومان علیهم‌السلام نشانه‌هایی برای آخرالزمان گفته شده است که در اصطلاح «علائم آخرالزمان» خوانده می‌شود. ختم نبوت و نزول واپسین شریعت که با ظهور پیامبر اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم پدیدار شد، نخستین نشانه آخرالزمان به شمار می‌رود، لذا مفسران، مقصود از نشانه‌های قیامت را در ذیل آیه: «فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا»^۵ آیا [کافران] جز این

۱. خدامراد سلیمیان، بازگشته به دنیا در پایان تاریخ، چاپ ۴، ص ۱۳

۲. شیخ طوسی، کتاب الغیبه، ص ۱۸۲، ج ۱۴۱

۳. همان، ص ۴۶

۴. دایره المعارف قرآن کریم، مدخل آخرالزمان، علی محمودی، ص ۱۱۹-۱۲۴

۵. سوره محمد/آیه ۱۸

انتظاری برند که رستاخیز به ناگاه بر آنان فرارسد؟ و علامات آن اینک پدید آمده است. بعثت پیامبر ﷺ دانسته‌اند که در مقایسه با عمر جهان، فاصله بسیار کمی تا قیامت دارد.

در آخرالزمان، پدیده‌های فراوان دیگری نیز پیش‌بینی شده است، که بیشتر به دوره پایانی آن (آستانه ظهور مهدی علیه السلام) مربوط می‌شود که برخی از آن‌ها بدین قرارند:

۱- بحران معنویت

پیش از ظهور امام زمان علیه السلام جو حاکم برجهان، جو ستم، گناه و فساد خواهد بود:

«اَقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ»^۱

برای مردم، [وقت] حسابشان نزدیک شده است، و آنان در بی‌خبری روی گردانند. در این آیه مردم آخرالزمان، به غفلت و اعراض از خداوند متصف شده‌اند. در روایات نیز منظور از «اشراف الساعة» که در آیه ۱۸ سوره محمد ﷺ به آن اشاره شده است، رواج بیش‌ازحد کفر و فسق و ظلم دانسته شده و موارد متعددی از آن برشمرده شده است. پیامبر گرامی اسلام ﷺ درباره ویژگی‌های انسان‌های این دوران فرمود: زمانی بر مردم خواهد آمد... که درهم‌های آنان دینشان خواهد بود و همت ایشان شکمشان و قبله آن‌ها زنانشان. برای طلا و نقره، رکوع و سجود به‌جای می‌آورند. آنان همواره در سرگردانی و مستی خواهند بود. نه بر مذهب مسلمانی‌اند و نه بر مسلک نصرانی.^۲

۱. سوره انبیاء/آیه ۱

۲. محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۱۶۶

۲- وقوع اختلاف‌ها و درگیری‌های بسیار

یکی دیگر از نشانه‌های آخرالزمان، اختلاف‌ها و درگیری‌های فراوان میان گروه‌های گوناگون است:

«فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ»^۱

اما دست‌های [گوناگون] از میان آن‌ها به اختلاف پرداختند، پس وای بر کسانی که کافر شدند از مشاهده روزی وحشتناک.

روایات، این آیه را به ظهور فرقه‌های گوناگون در جهان اسلام مربوط دانسته‌اند که در آخرالزمان پدید آمده، موجب اختلاف‌های بسیار خواهند شد.

آیه «يَلْبِسُكُمْ شَيْعًا وَيَذِقُ بَعْضُكُم بَأْسَ بَعْضٍ» «شمارا گروه‌گروه به هم اندازد [و دچار تفرقه سازد] و عذاب بعضی از شمارا به بعضی [دیگر] بچشانند» نیز به وقوع اختلاف‌ها و کشتار در آخرالزمان تفسیر شده است.

در این دوران، انسان‌های فراوانی به کُزی می‌گیرند اما این‌گونه نیست که تمام انسان‌ها در مسیر باطل گام بردارند، بلکه برخی به سبب ویژگی‌ها و صفات که در خود پدید می‌آورند، از نجات‌یافتگان این مرحله خواهند بود. دراین‌باره وقتی پیامبر گرامی ﷺ از چهره‌های پیروز این دوران یاد می‌کند و با شگفتی تمام به حضرت علی عليه السلام چنین می‌فرماید:

ای علی! بدان شگفت‌آورترین مردم در ایمان و بزرگ‌ترین آنان در یقین مردمی هستند که در آخرالزمان بآنکه پیامبر خود را ندیده و از امام خود در پرده‌اند - به نوشته که خطی سیاه بر صفحه‌ای سپید است، ایمان می‌آورند.^۲

۱. سوره مریم/آیه ۳۷

۲. شیخ صدوق، من لا یحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۶۶

۳- ظهور دجال

در هر سه دین آسمانی یهود، مسیحیت و اسلام، ظهور فاسدترین و مخرب-ترین جریان منحنط از طول تاریخ، پیش‌بینی و از خطر آن پرهیز داده‌شده است. دجال که تجسم کفر، فریب و گمراهی است، در آخرالزمان ظاهرشده، مردم را به پرستش خویش می‌خواند.

این پدیده سرانجام به دست عیسی علیه السلام محو نابود خواهد شد.

۴- وقوع مصیبت‌های بزرگ

برخی از آیات، عذاب بر کافران و گنه‌کاران آخرالزمان که نزول عذاب را انکار می‌کنند، تطبیق داده‌شده است: «إِنَّ أَتَاكُمْ عَذَابُهُ بَيِّنَاتًا أَوْ نَهَارًا مَاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ الْمُجْرِمُونَ»^۱ اگر عذاب و شب یا روز به شما در رسد، بزهکارانچه چیزی از آن به‌شتاب می‌خواهند؟

۵- خروج سفیانی

بیشتر مفسران، از ظهور لشکری طغیانگر که آخرالزمان در کشورهای اسلامی به ستم و تعدی پرداخته، سرانجام در صحرایی بیرون از مکه، گرفتار عذاب الهی می‌شوند، خبر داده و آیه: «وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فَرَغُوا فَلَا قُوَّةَ وَأُخِذُوا مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ»^۲ «و ای کاش می‌دیدید هنگامی را که [کافران] وحشت‌زده‌اند [آنجا که راه] گریزی

۱. سوره یونس/آیه ۵۰

۲. سوره سبا/آیه ۵۱

نمانده است و از جایی نزدیک گرفتار آمده‌اند.» را درباره آن لشکر دانسته‌اند. در روایات شیعه و سنی، به نام رهبر این لشکریان، سفیانی ذکر شده است.

فتنه از منظر قرآن

قرآن در سوره انفال می‌فرماید: «وَاَعْلَمُوا أَنَّمَا آمَوَ الْكُفْرُ وَأَوْلَادُكُمْ فَتَنَةٌ»^۱ بدانید اموال و اولاد شما وسیله آزمایش و امتحان شما هستند و نیز می‌فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ»^۲ این واژه در قرآن کریم با مشتقاتش بیش از ۵۰ بار وارد شده و در معانی مختلفی به کار رفته که این معانی به نوعی مرتبط با معانی لغوی است. گاهی به معنای آزمایش و امتحان:

«أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ»^۳

گاهی به معنای فریب دادن: «يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ...»^۴

گاهی به معنای بلا و عذاب: «يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ»^۵

گاهی به معنای گمراهی: «يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزَنْكَ... وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ

تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا»^۶

گاهی به معنای شرک و بت پرستی: «وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ...»^۷

۱. سوره انفال/آیه ۲۸

۲. سوره البروج/آیه ۱۰

۳. سوره عنکبوت/آیه ۲

۴. سوره الاعراف/آیه ۲۷

۵. سوره ذاریات/آیه ۱۳

۶. سوره مائده/آیه ۴۱

۷. سوره انفال/آیه ۳۹

استاد معظم حضرت آیت الله مکارم می فرماید: ظاهراً تمام این به معنای اصلی فتنه بازمی گردد. زیرا این واژه در هر موردی که نوعی فشار و شدت وجود داشته باشد به کار می رود. مانند امتحان و عذاب و فریب و نیرنگ که معمولاً تحت فشار و شدت هستند. و همچنین شرک که متضمن نوعی فشار و شدت است.^۱

علامه طباطبایی می فرماید: فتنه به معنای محنت و گرفتاری است. محنتی که انسان را مغرور می کند. **الْفِتْنَةُ هِيَ الْمِحْنَةُ تُغْرِ الْأِنْسَانَ.**^۲

در بیان دیگر می فرماید: فتنه به معنای محنت و گرفتاری و از انواع گرفتاری ها تفرقه و اختلاف کلمه است: **الْفِتْنَةُ هِيَ الْمِحْنَةُ كَالْفَرْقَةِ وَ اخْتِلَافُ الْكَلِمَةِ.**^۳

علامه طبرسی می فرماید: فتنه اسمی است که بر هر شر و فسادى واقع می شود: «وَالْفِتْنَةُ اسْمٌ يَقَعُ عَلَى كُلِّ شَرٍّ وَ فَسَادٍ»^۴ و در جای دیگر فتنه را بلیه آورده و معنای عذاب و گناه را قیل نسبت داده اند.^۵ معنای موردنظر در این پژوهش فتنه های فرهنگی (اعتقادی، رفتاری و...) است.

لذا ابتدا باید ببینیم فتنه چیست و به چه فضایی فضای گفته می شود؟ فتنه به دو معنا در نهج البلاغه آمده، یکی جریانی که حق از باطل مطلقاً روشن نیست یا هر دو طرف سهمی از حق و باطل دارند این فتنه همان است که در اولین کلمات قصار نهج البلاغه آمده است «كُنْ فِي الْفِتْنَةِ كَابْنِ اللَّيُونِ لَا ظَهْرَ فَيَرْكَبَ وَلَا ضَرْعَ

۱. مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۲، ص ۱۸

۲. طباطبایی، المیزان، ج ۶، ص ۶۸

۳. طباطبایی، المیزان، ج ۹، ص ۲۹

۴. طبرسی، جوامع الجامع، ج ۲، ص ۵۹

۵. همان، ج ۲، ص ۱۳

فَيْخَلَبُ^۱ در فتنه‌ها چنان شتر دوساله باشد نه پشتی دارد که سواری دهد و نه پستانی تا او را بدوشد.

بسیاری از دعوای ناسیونالیستی که در شهرها است و بسیاری از دعوای خانگی در این حوزه قابل ارزیابی است و هیچ طرفی نمی‌تواند بگوید که ۱۰۰ درصد حق است یا ۱۰۰ درصد باطل است اینجا نباید بی‌طرف بود و با شعارهای جذاب چهره خود را پوشیده نگه می‌دارد. در جمله «وَأَعْتَصَمْنَا مِنْ الْفِتْنَةِ»^۲ که در نهج‌البلاغه است معنایش این است که در فضای چنین، باید بر راه حق استوار بود و از خدای سبحان بخواهیم که از شرک و فساد و فتنه‌ها ما را نگه دارد.

بررسی مجموعه این تحلیل‌ها، نشان می‌دهد که ریشه و اصل واژه فتنه و معنای ساده «فتن» به معنای گداختن است و گواه دعوی معتقدان به این نظر است که معنای سوزاندن و گداختن به نحوی در تمام موارد استعمال وجوہات معنایی واژه فتنه و هم‌ریشه‌های آن، مستقیم یا غیرمستقیم یافت می‌شود.

هرچند به اعتقاد جمعی از صاحب‌نظران عرصه واژه‌شناسی، ریشه «فتن» به معنای گداختن است و این معنا در بسیاری از کاربردهایی که از این ریشه است، به‌وضوح دیده می‌شود، اما نکته حائز اهمیت که باید بر آن تأمل داشت آن است که معنای سوزاندن به‌عنوان وجه مشترک و کانال اتصال معانی دیگر با فتنه است

۱. نهج‌البلاغه، حکمت ۱، ص ۶۲۴

۲. همان، خطبه ۱۷۱

ولی به هیچ وجه مفاهیم یکسانی را برای تمام وجوه و معانی فتنه بیان نمی‌کند و دارای معانی یکسانی در تمام موارد استعمال این واژه نیست، بلکه هر یک از این وجوهات، خود دارای معانی است که برای هر یک از آنها، معانی، اصل و ریشه‌های مختلفی در قرآن کریم، روایات اهل بیت. کتاب‌های لغت و ادبیات فارسی و عربی قابل شناسایی است.